

MILAN LIPOVAC
Fakultet bezbednosti
Beograd
LUKA GLUŠAC
Fakultet političkih nauka
Beograd

UDK 341.24:341.123
Pregledni rad
Primljen: 21.6.2011
Odobren: 19.9.2011

PERSPEKTIVE KONCEPTA LJUDSKE BEZBEDNOSTI

Sažetak: Razvoj koncepta ljudske bezbednosti i postavljanje pojedinca u centar bezbednosnih kalkulacija izaziva velike promene u savremenim studijama bezbednosti. Budući da koncept ljudske bezbednosti nije precizno određen i da je usled te nepreciznosti i široke primene njegova heuristička vrednost minimalna, autori nastoje da ga preciznije odrede i operacionalizuju kako bi se uvećala njegova teorijska i praktična vrednost. Prvi korak u ovom pravcu predstavlja Izveštaj „Odgovornost da se zaštititi” iz 2001. godine, a koji je Generalni sekretar OUN-a Ban Ki-Mun aktuelizovao 2009. godine kroz Izveštaj „Implementiranje odgovornosti da se zaštititi”. U radu će biti istaknuto da je doprinos doktrine „Odgovornost da se zaštititi” to što u bezbednosnim kalkulacijama uvažava i interes čoveka i njegovih ljudskih prava, ali i da upravo zbog te karakteristike izaziva kontroverze da se možda radi o nekoj vrsti hegemonističke doktrine u čijoj osnovi nisu humanistički ideali, već pokušaj da se slabim državama ograniči suverenitet i politička nezavisnost.

Ključne reči: koncept bezbednosti, ljudska bezbednost, Izveštaj „Odgovornost da se zaštititi”, Izveštaj „Implementiranje odgovornosti da se zaštititi”

Uvodne napomene

Period nakon Drugog svetskog rata, između ostalog, obeležilo je i osnivanje Organizacije Ujedinjenih nacija i usvajanje Povelje UN (24. oktobra 1945), usvajanje Univerzalne deklaracije UN o ljudskim pravima (10. de-

cembra 1948) i Deklaracije UN o davanju nezavisnosti kolonijalnim zemljama i narodima (14. decembra 1960). Donošenje ovih normativa samo je ubrzalo nestanak imperijalizma (kao legitimne i legalne politike neke države) i kolonijalnih odnosa, te je dovelo do formiranja velikog broja narodnooslobodilačkih pokreta i uspostavljanja novih nacionalnih država, prevashodno na tlu Azije i Afrike.¹

Ipak, ove novonastale države suočavale su se sa brojnim problemima: revolucijama, građanskim nemirima i ratovima (sledstveno i velikim brojem poginulih i ranjenih, izbeglica i interno-raseljenih lica), ogromnim ekonomskim problemima, korupcijom, ali i širenjem zaraznih bolesti, siromaštvom, nedostatkom pijaće vode i glađu.

Odgovor razvijenog sveta na ove izazove nije bio adekvatan, jer je između ostalog, bio baziran na strateškim kalkulacijama i težnji da se neformalno zadrže stari kolonijalni uticaji i neodgovarajuća preraspodela ekonomske dobiti u korist države koja te odnose i uspostavlja. U tom smislu javlja se nova struja u ekonomskoj misli, koja se fokusira na problem (ne)ujednačenog razvoja i ravnomernu distribuciju resursa i dobiti.

Navedeni faktori su stvorili takav intelektualni ambijent koji je podstakao prožimanje ekonomskih nauka i studija bezbednosti u kontekstu bezbednosti pojedinca i ekonomskih preduslova da se ta bezbednost i ostvari. „Koreni ideje ljudske bezbednosti ako ne potiču, onda su u vezi sa rastućim nezadovoljstvom povodom dominantnih tumačenja razvoja i bezbednosti tokom šezdesetih, sedamdesetih i osamdesetih godina (prošlog veka). Ekonomisti su, bez sumnje, predstavljali njegovu avangardu svojim kritikama dominantnih modela ekonomskog razvoja od početka šezdesetih” (Bajpai, 2000:4).

Ipak, osnove koncepta ljudske bezbednosti, barem one koje mi danas poznajemo, treba tražiti u konkretnim događajima s kraja 80-tih i početka 90-tih godina prošlog veka. Kraj Hladnog rata, nestanak bipolarne ravnoteže snaga/straha i trke u naoružanju, implozija SSSR-a i krah komunizma, kao i integracioni procesi u Evropi, te strateški koncept NATO izazvali su eksploziju neoliberalnih ideja. Inicijalni optimizam konstituisanja ljudske bezbednosti potkrepljen je idejom „Mirovne dividende” (*Peace Dividend*) Ujedinjenih nacija.²

---

¹ Izuzimajući postsovjetske države, nakon Drugog svetskog rata na teritoriji Azije nastalo je 29 novih nacionalnih država. Vidi šire u: Berger, Mark T. (2003): *The Battle for Asia: From Decolonization to Globalization (Asia's Transformations)*, Routledge, London.

U Africi je taj broj još veći, 53 države. Vidi šire u: Birmingham, David (1995): *The Decolonization Of Africa*, Routledge, London.

² Više o ovome: Gupta, Sanjeev; Clements, Benedict; Bhattacharya, Rina; Chakravarti, Shamit (2002): *The Elusive Peace Dividend*, Finance and development vol 39 no 4.

Naime, kako je okončano realističko uvećanje moći (ili se bar tako činilo)³ i trka u naoružanju između država dva suprotstavljena bloka, postavilo se pitanje neophodnosti (ili potrebe) ulaganja ogromnih finansijskih sredstava u vojno-industrijski kompleks.⁴ Sa druge strane, neujednačeni privredni rast, produbljivanje jaza između bogatih i siromašnih na globalnom nivou, ali i ideja održivog razvoja podstakli su razmišljanja o potrebi rešavanja ovih problema. Tako je nastala ideja da finansijska sredstva, koja su ranije ulagana u uvećanje vojnih kapaciteta preusmere na rešavanje problema ljudi i ljudskih zajednica kojima je pomoć potrebna.

Slika 1. Globalni vojni troškovi u milijardama dolara na godišnjem nivou⁵

³ „Nade da će (nakon Hladnog rata) nastupiti novo doba u ljudskoj istoriji počivale su na jedinstvenom sklopu međunarodnih okolnosti, odnosno na privremenom obustavljanju tradicionalnog nadmetanja velikih sila.” Kagan, Robert (2008): *The Return of History and the End of Dreams*, Published by Alfred A. Knopf, New York, p. 10 (ova knjiga predstavlja svojevrsan odgovor na knjigu Frensis Fukujame: *Kraj istorije i poslednji čovek*).

⁴ Nesrazmerno velika ulaganja u vojnu industriju proizvela su stagnaciju drugih privrednih sektora.

⁵ <http://www.sipri.org/research/armaments/milex/resultoutput/world> (pristupljeno 29. januara 2011.god.)

Slika 2. Vojni budžet SAD u milijardama dolara na godišnjem nivou⁶

Na ovaj način tradicionalni, državocentrični koncept bezbednosti postao je preuzak okvir za razumevanje međunarodnih odnosa, a prvenstveno međunarodne bezbednosti. „Ljudska bezbednost poslednja je u dugom nizu neologizama koji ohrabruju političare i istraživače da međunarodnu bezbednost shvataju kao nešto šire od vojne odbrane državnih interesa i teritorije” (Paris, 2001:87). Zato koncept ljudske bezbednosti, iako nije precizno određen, širi istraživačko polje bezbednosti uopšte i na taj način izaziva promene paralelno, kako u političkoj tako i u akademskoj sredini.

Sve navedene okolnosti dovele su do toga da baš *UNDP (United Nations Development Programme)* kao specijalizovana agencija OUN posvećena pitanjima globalnog razvoja bude pokretač ove ideje. Dakle, pojam ljudske bezbednosti dospeva u politički i akademski diskurs zahvaljujući Izveštaju o ljudskom razvoju (*Human Development Report*) iz 1994. godine koji formuliše pojam ljudske bezbednosti.⁷ U ovom izveštaju kaže se da će „ideja ljudske bezbednosti, iako jednostavna, po svojoj prilici revolucionisati društvo XXI veka” (UNDP, 1994: 22).

⁶ <http://ronaldgrey.wordpress.com/2010/08/12/bushs-peace-dividend/> (pristupljeno 31. januara 2011.god.)

⁷ Izveštaj o ljudskom razvoju iz 1993.god. razvija ideju ljudskog razvoja na tri fronta: građanski (civilni), politički i ekonomski. (ova ideja poslužila je kao osnova i godinu dana kasnije uobličena je u ideju ljudske bezbednosti.) UNDP (1993): Human Development Report, Chapter 1, p. 12. <http://hdr.undp.org/en/reports/global/hdr1993/chapters/> (pristupljeno 25. januara 2011.god.)

Kada govorimo o pojedinačnoj (ljudskoj) bezbednosti, ona podrazumeva „život, zdravlje, status, izobilje, slobodu”. Pomenuti elementi su veoma složeni, a mnogi od njih se ne mogu zameniti ako se izgube” (Buzan, 1991:36). Zato se može reći da ljudska bezbednost ima dva ključna aspekta. Prvi predstavlja „sigurnost od hroničnih pretnji kao što su glad, bolesti i represija, a drugi podrazumeva zaštićenost od iznenadnih i bolnih poremećaja koji remete svakodnevni život – bez obzira da li nastaju kod kuće, na poslu ili u zajednici” (UNDP, 1994: 23).

Ova izvorna definicija, nesporno preširoka i nedovoljno fokusirana prouzrokovala je da se ljudska bezbednost vidi kao koncept bez jasno određenog domena. Dodatnu teškoću u proučavanju kocepta izaziva činjenica da još uvek ne postoji univerzalna i opšte prihvaćena definicija ljudske bezbednosti.. Većina definicija naglašava dobrobit običnih ljudi. Zato Roland Paris (*Roland Paris*) daje interesantnu opasku: „ljudska bezbednost je kao „održivi razvoj”, svi je prihvataju iako mali broj ljudi ima jasnu ideju šta ona zaista predstavlja” (Paris, 2001:88). Ovde treba pomenuti i prilično maglovito Hemsonovo (*Fen Olsen Hampson*) stanovište, po kojem „održivi ljudski razvoj predstavlja ideju ljudske bezbednosti” (Amouyel, 2006:13). Dakle, neprecizno određen pojam ljudske bezbednosti određuje se još neodređenijim pojmom „održivog ljudskog razvoja”.

Ipak, prevladava načelno uverenje da se ova ideja bezbednosti odnosi na pravnu i ekonomsku sigurnost pojedinaca. Ljudska bezbednost odnosi se na „razvoj i poštovanje ljudskih prava”, ali ih i prevazilazi (Tadjbakhsh, 2005:2). „Ljudska bezbednost odnosi se na zaštitu lične bezbednosti pojedinca i slobodu od direktnih i indirektnih pretnji nasiljem. Promovisanje ljudskog razvoja i koncepta dobre uprave, a kada je to potrebno i kolektivna upotreba sankcija i sile su od ključnog značaja za upravljanje ljudskom bezbednošću. Države, međunarodne organizacije, nevladine organizacije i druge grupe u građanskom društvu zajedno su od vitalnog značaja za perspektivu ljudske bezbednosti” (Bajpai, 2000:2).

Bivši Visoki komesar za izbeglice UN Sadako Ogata, razlikovala je političke i vojne, ali i socijalne, ekonomske i ekološke pretnje ljudskoj bezbednosti. „Širok je spektar faktora koji doprinose da se ljudi osećaju nesigurno, od postavljanja nagaznih mina i proliferacije nuklearnog naoružanja do transnacionalnih pretnji kao što je trgovina drogom i širenje HIV-a. Zato mi dozvolite da još jednom govorim iz svoje perspektive, izbeglice beže od sukoba! Jedan od glavnih razloga ljudske nesigurnosti jeste upravo nedostatak političkih i bezbednosnih mehanizama za rešavanje sukoba”.⁸

⁸ Speech by Mrs. Sadako Ogata; „Human Security: A Refugee Perspective”, 1999, <http://www.unhcr.org/print/3ae68fc00.html> (pristupljeno 25. januara 2011.god.).

Ljudska bezbednost, kako smatra Kofi Anan, u najširem smislu obuhvata „ljudska prava, dobru vladavinu, pristup obrazovanju i zdravstvenoj zaštiti, kao i stvaranje uslova u kojima će svaki pojedinac imati šansu i izbor da ostvaruje vlastiti potencijal. Svaki korak u ovom pravcu takođe je i korak ka smanjenju siromaštva, postizanju ekonomskog rasta i sprečavanje sukoba. Sloboda od uskraćenosti, sloboda od straha i sloboda da buduće generacije naslede zdravu životnu sredinu – ovo su međuzavisni temelji ljudske, a zbog toga i nacionalne bezbednosti” (Winslow, 2004:255). Iako veoma široko, ovo stanovište bivšeg Generalnog sekretara UN značajno je jer uočava dva važna aspekta ljudske bezbednosti: slobodu od uskraćenosti i slobodu od straha.⁹

Ideja *slobode od uskraćenosti* kao određenje ljudske bezbednosti polazi od činjenice da u oružanim sukobima na godišnjem nivou strada daleko manje ljudi nego što je to slučaj sa gubicima prouzrokovanim npr. nedostatkom pijaće vode i hrane, siromaštvom i nezaposlenošću, nepostojanjem zdravstvene nege i širenjem zaraznih bolesti, nesanimanjem posledica prirodnih katastrofa itd. Dakle ono za šta je čovek uskraćen u većoj meri ugrožava njegov život i zdravlje nego klasične vojne pretnje bezbednosti.

Na ovaj način obuhvaćeni su gotovo svi faktori koji sprečavaju pojedinca da normalno živi u zajednici i ostvaruje svoj potencijal.¹⁰ Zato ovakav holistički pristup ljudskoj bezbednosti pretilo da završi kao negacija sopstvene svrhe. U težnji da obuhvati sve, ovakav okvir postaje suviše kompleksan i analitički beskoristan. Samom konceptu „zamera se inkohherentnost i teorijska nezaokruženost” (Glušac 2010:83). Isto se odnosi i na praktične implikacije ove platforme, koja nije sposobna da jasne prioritete delovanja u tako širokoj teorijskoj postavci.

Upravo na kritikama ovako širokog shvatanja ljudske bezbednosti nastaje potreba za njenim užim određenjem koje se sada vezuje za *slobodu od straha*. Ova ideja je slična tradicionalnom shvatanju bezbednosti, s tom razlikom što se ovde vojna sila koristi za fizičku bezbednost pojedinca. Naglasak je stavljen na moralno opravdanu i neophodnu preventivnu ili represivnu me-

---

⁹ Ovi pojmovi korene vuku iz čuvenog obraćanja američkog predsednika članovima 77. zasedanja Kongresa, 6. januara 1941.god., kada je predsednik Ruzvelt američke političke ciljeve formulisao kao četiri slobode: slobodu govora, slobodu veroispovesti, slobodu od siromaštva i slobodu od straha. Franklin Delano Roosevelt - Speech about Four Freedoms, Internet: <http://www.americanrhetoric.com/speeches/fdrthefourfreedoms.htm> (pristupljeno 25. januara 2011.god.)

¹⁰ Tu dolazi do izražaja sličnost ljudske bezbednosti sa konceptima emancipacije Kena Buta (Ken Booth) i strukturalnog nasilja Johana Galtunga (Johan Galtung). Videti šire u: Booth, Ken (1991) Security and Emancipation, Review of International, Studies, No 17; Booth, Ken (2005) Critical Security Studies and the Study of World Politics, Lynne Rienner Publisher, London; Simić, Dragan (1993) Pozitivan mir, Arhiv Kljajić, Beograd.

đunarodnu intervenciju protiv države koja masovno krši ljudska prava, vrši ratne zločine ili zločine protiv čovečnosti ili na bilo koji drugi način ugnjetava svoje građane. U okviru ovog stanovišta nastaje doktrina Odgovornost da se zaštiti o kojoj će kasnije biti više reči.¹¹

Promene u shvatanju bezbednosti

Budući da je naglasak ovog rada i na rekonceptualizaciji bezbednosti, kao i primerenosti pojedinih teorijskih okvira da tako „proširenu” bezbednost razumeju i objasne, značajno je ilustrovati promene koje koncept ljudske bezbednosti unosi u studije bezbednosti, kako to vidi Roland Paris.

Šta je izvor pretnje bezbednosti?

		Vojni izvori	Vojni, nevojni ili oba izvora
Bezbednost za koga? (referentni objekat)	Država	Nacionalna bezbednost (tradicionalni realistički pristup u studijama bezbednosti)	Proširena bezbednost (podrazumeva i ekološku i ekonomsku bezbednost)
	Društva, grupe ili pojednici	Unutrašnja bezbednost države (podrazumeva i građanski rat, etničke sukobe i represiju nad građanima)	Ljudska bezbednost (podrazumeva i ekološke i ekonomske pretnje po opstanak društava, grupa i pojedinaca)

Slika 3. Matrica studija bezbednosti (Paris 2001:98)

Iz priloženog se vidi da se koncept ljudske bezbednosti od koncepta nacionalne bezbednosti, između ostalog, razlikuje i po tome što za referentni objekat nema državu, nego pojedinca. Najveći neuspeh „državocentrične bezbednosti je što nije uspeła da ostvari svoj glavni cilj, a to je zaštita pojedinca” (Owen, 2004:374). Na taj način nacionalna bezbednost, odnosno država nije ispunila svoj deo društvenog ugovora. Zato su ljudskom bezbednošću obuhvaćene i društvene zajednice, ali i nacije, kao i drugi podnacionalni ili nad-nacionalni subjekti, „ali su pojedinci ključni (referentni ob-

¹¹ ICISS (2001): The Responsibility to Protect, The International Development Research Centre

jekat), jer se tek njihovom bezbednošću ostvaruje bezbednost i ovih drugih subjekata” (Amouyel, 2006:11). Zato ne čudi što Izveštaj o ljudskom razvoju iz 1994. godine konstatuje se da je lista pretnji ljudskoj bezbednosti prilično duga, ali da se većina može svrstati u neku od sedam podkategorija ljudske bezbednosti (UNDP, 1994:24-33):

1. *Ekonomska bezbednost* suočava se sa pretnjama nazaposlenosti, nesigurnosti radnog mesta, lošim uslovima na poslu, nejednakostima u pogledu prihoda, inflacijom, slabo razvijenom mrežom socijalnog osiguranja i beskućništvom.
2. *Bezbednost u pogledu hrane* ostvaruje se rešavanjem problema koji se odnose na fizički i ekonomski pristup hrani. Ljudi gladuju ne zato što hrane nema, nego zato jer ne mogu da je priušte.
3. *Zdravstvena bezbednost* bavi se pretnjama po život i zdravlje ljudi izazvanih infektivnim i parazitskim bolestima, HIV-om i drugim virusima, bolestima izazvanim zagađenim vazduhom ili vodom, kao i neadekvatnim pristupom zdravstvenim službama.
4. *Ekološka bezbednost* sprečava degradaciju lokalnih i globalnih ekosistema, nestašicu vode, poplave i druge prirodne katastrofe, neracionalno krčenje šuma, kao i zagađivanje vode, vazduha i zemljišta.
5. *Lična bezbednost* bavi se suzbijanjem pretnji koje mogu imati nekoliko oblika: pretnje od strane države (fizičko nasilje), pretnje od drugih država (rat), pretnje od druge grupe ljudi (etničke tenzije), pretnje od pojedinaca ili kriminalnih grupa (kriminal ili ulično nasilje), pretnje usmerene ka ženama (silovanje i nasilje u porodici), pretnje usmerene ka deci (zlostavljanje) i pretnje usmerene ka sebi samom (samoubistvo, upotreba droga).
6. *Bezbednost zajednice* suočava se sa etničkim tenzijama i nasilnim sukobima.
7. *Politička bezbednost* predstavlja jedan od najvažnijih aspekata ljudske bezbednosti i podrazumeva život u takvom društvu koje poštuje osnovna ljudska prava i ne sprovodi državnu represiju.

„Sužavanje” koncepta ljudske bezbednosti

Koncept ljudske bezbednosti ima veoma „dugu listu pretnji” (UNDP, 1994:24-33), kao i nedovoljno određene vrednosti: ljudska prava, kvalitet života, slobodu od uskraćenosti/straha ili vrednost shvaćenu kao mogućnost da pojedinac potpuno slobodno ostvaruje sopstveni potencijal u sredini u kojoj živi. Dakle, iako ne postoji saglasnost oko toga šta ljudska bezbednost jeste,

zabrinjavajuće je to što se čini još komplikovanim odrediti šta ona nije. Ovako širok i neodređen domen ljudske bezbednosti pretili da prekrije gotovo sve probleme sa kojima se ljudi u svom životu suočavaju.

U tom kontekstu treba pomenuti verovatno i najšire stanovište o ljudskoj bezbednosti: „ljudska bezbednost je deo koje nije umrlo, zaraza koja se nije proširila, posao koji nije izgubljen, etnička tenzija koja nije završena nasiljem, disident koji nije ućutkan. Ljudska bezbednost se zato ne odnosi na oružje, nego na ljudski život i dostojanstvo” (UNDP, 1995:229).

Na ovaj način konstruiše se nova bezbednosna paradigma u kojoj običan čovek i njegovi problemi imaju centralno mesto. Pojedinač dakle, nije više samo sredstvo za ostvarivanje nacionalne bezbednosti, nego postaje cilj novoustanovljenog bezbednosnog koncepta. Ovaj kopernikanski obrt u promišljanju bezbednosne problematike inicira postuliranje pojedinca kao objekta zaštite, odnosno referentnog objekta u antropocentričnom shvatanju bezbednosti. Pošto je bezbednost pojedinca ključna, „državi se čak mogu pripisati osobine izvora ugrožavanja, pa se na nju može gledati pre kao deo problema, nego deo rešenja” (Glušac, 2010:82).

Država sada ima instrumentalnu funkciju, jer ona pojedincu kao referentnom objektu treba da pruži bezbednost, siguran i miran život, bez siromaštva, gladi i bolesti itd. Međutim, ukoliko to nije slučaj reč je o državi koja predstavlja izvor problema i pretnji po bezbednost svojih građana.

Ovde se samo po sebi nameće pitanje: Ko je akter koji bi trebalo da zaštiti ove ljude i da im pruži bezbednost, ukoliko to njihova matična država ne može ili ne želi da učini? U tom smislu pojavljuju se nadnacionalni provajderi bezbednosti (međunarodne organizacije). Na ovaj način se na velika vrata uvodi politika intervencionizma u međunarodnoj zajednici i otvara ogroman prostor za zloupotrebu ovog koncepta u smislu narušavanja suvereniteta i političke nezavisnosti tih država. „Iako je koncept ljudske bezbednosti nastao u okviru UN-a, one su se pokazale nespремne da ga sprovedu” (United Nations - General Assembly, 2004:18). Razlog za ovu konstataciju treba tražiti u zabrinutosti slabih država u vezi potencijalne relativizacije njihovog suvereniteta i mešanje u unutrašnja pitanja, koje bi omogućila sekuritizacija bezbednosnih pretnji od strane nekog naddržavnog subjekta, pogotovo kod ovako širokog i neodređenog koncepta bezbednosti. Naime, široka postavka konceptualne analize pati od „potencijalnog problema hiper-sekuritizacije”, kako to ističe profesor Buzen (Tadjbakhsh and Chenoy, 2007:62). Heuristička vrednost ovako široko shvaćenog koncepta ljudske bezbednosti je minimalna i „ne može predstavljati efikasan vodič za praktična rešenja” (Tadjbakhsh and Chenoy, 2007:62).

Zato je u poslednjoj deceniji u političkoj i akademskoj zajednici izražena tendencija „sužavanja”, odnosno ograničavanja domena ljudske bezbednosti radi lakše operacionalizacije kako u praktično-političkom, tako i u teorijsko-akademsom smislu. Jedna od takvih inicijativa je i ona Vlade Kanade, koja ljudsku bezbednost shvata kao „slobodu od pretnji koje ugrožavaju ljudska prava, sigurnost ili život ljudi” i u tom smislu određuje pet prioriteta svoje spoljne politike u kontekstu unapređenja ljudske bezbednosti:

1. *Zaštita civila* - jačanjem međunarodne volje, normi i kapaciteta kako bi se smanjili ljudski gubici u oružanim sukobima
2. *Operacije podrške miru* - kroz aktivniju ulogu Kanadana u mirovnim misijama UN
3. *Sprečavanje sukoba* - kroz kapacitete međunarodne zajednice, ali i razvijanjem lokalnih autohtonih kapaciteta radi mirnog prevazileženja sukoba
4. *Vladavina i odgovornost* - podrazumevaju unapređenje odgovornosti i javnog i privatnog sektora u smislu razvijanja demokratskih principa i ljudskih prava
5. *Javna bezbednost* - podrazumeva razvijanje međunarodne ekspertize, kapaciteta i instrumenata kako bi se odgovorilo na povećan broj pretnji od transnacionalnog organizovanog kriminala (Government of Canada, 2000:3).

Takođe je na inicijativu Kanade 2000. godine formirana Međunarodna komisija o intervenciji i državnom suverenitetu (*International Commission on Intervention and State Sovereignty*, dalje ICISS). Ova komisija trebalo je da ponudi praktična rešenja za gruba i masovna kršenja ljudskih prava, kao i mehanizme za zaštitu fizički ugrožene populacije.

Sužavajući krug pretnji ljudskoj egzistenciji ICISS je u decembru 2001. godine izašla sa izveštajem *Odgovornost da se zaštiti (The Responsibility to Protect – R2P)*. „Po mišljenju Komisije, vojna intervencija radi zaštite ljudi opravdana je u dva slučaja, da bi se zaustavio ili sprečio: veliki gubitak ljudskih života, stvaran ili izvestan, sa ili bez genocidne namere, a koji je proizvod namernog delovanja države, ili zanemarivanja ili nesposobnosti države da deluje, ili slabe (propale) države ili „etničko čišćenje” širokih razmera, stvarno ili izvesno, bez obzira da li se sprovodi ubijanjem, prisilnom deportacijom, aktima terora ili silovanjem. Ako je bilo koji ili su oba uslova ispunjena, naš je stav da je odluka da se interveniše potpuno ispravna” (ICISS, 2001:32). Zato je ovde posebno važno razjasniti šta ova dva uslova podrazumevaju, a šta isključuju. Stanoviše Komisije je da ova dva slučaja obuhvataju sledeće situacije:

- one radnje koje su definisane Konvencijom o sprečavanju i kažnjavanju zločina genocida iz 1948.god., a koje uključuju ozbiljnu pretnju ili stvarne velike gubitne ljudskih života
- ozbiljne pretnje ili stvarne velike gubitke ljudskih života, bez obzira da li su proizvod genocidne namere ili ne, i bez obzira da li uključuju akciju države ili ne
- različite oblike „etničkog čišćenja”
- zločine protiv čovečnosti i kršenje zakona i običaja ratovanja na način na koji je to određeno Ženevskim konvencijama i Dopunskim protokolima, ali i drugim aktima, a koji podrazumevaju veliki broj ubistava i „etničko čišćenje”
- masovna glad stanovništva i/ili građanski rat kao posledica propasti (kolapsa) države
- ogromne prirodne ili ekološke katastrofe, sa kojima ta država ne želi ili nije u stanju da se nosi ili traži pomoć, a podrazumevaju veliki gubitak ljudskih života ili mogućnost da do tih gubitaka dođe (ICISS, 2001:33).

Međutim gotovo sve ove pretnje su već obuhvaćene međunarodno-pravnim poretkom. Zločin protiv mira, ratni zločin i zločin protiv čovečnosti prvi put su obuhvaćeni Statutom Međunarodnog vojnog suda u Nirmbergu.¹² Kasnije su inkriminirani i Statutima Međunarodnog krivičnog suda za bivšu Jugoslaviju, Međunarodnog krivičnog suda za Ruandu i konačno Statutom Međunarodnog krivičnog suda (Rimski statut), tako da je već izvršena njihova sekuritizacija.¹³ Takođe, ponašanje strana u sukobu regulišu i Ženevske konvencije i Dopunski protokoli.

Međutim, svi ovi međunarodni krivični sudovi se u skladu sa statutima bave samo „individualnom krivičnom odgovornošću” tako što procesuiraju lica koja su „planirala, podsticala, naredila, počinila ili na drugi način pomogla i podržala planiranje, pripremu ili izvršenje” nekog od ovih krivičnih dela (United Nations, 1998:Art.25). U tom smislu ova sekuritizacija motivisana je održanjem međunarodnog mira i bezbednosti i inspirisana retributivnom pravdom za žrtve tih zločina.

Upravo ovo predstavlja ključnu razliku između Međunarodnih krivičnih sudova i doktrine „Odgovornosti da se zaštititi”, jer cilj ove doktrine nije

---

¹² International Military Tribunal (1945): Nuremberg IMT-Statute, Article 6

¹³ Ujedinjene nacije (1993): Statut Međunarodnog krivičnog suda za bivšu Jugoslaviju, član 3., 4. i 5.; United Nations (1994): Statute of the International Tribunal for Rwanda, Article 2., 3. and 4.; United Nations (1998): Rome Statute of the International Criminal Court, Article 6., 7. and 8.

stvaranje uslova u kojima će moći da se „zaštiti pravda i obezbedi poštovanje obaveza koje proističu iz ugovora i drugih izvora međunarodnog prava”, odnosno cilj ove doktrine nije zaštita međunarodnog pravnog poretka (Ujedinjene nacije, 1945: preambula). Cilj doktrine *R2P* je zaštita ljudskih bića čiji je fizički opstanak ugrožen, u situaciji kada država ne može ili ne želi da im pruži bezbednost, pa se razvijaju mehanizmi za sprovođenje multilateralnih intervencija radi zaštite ljudske bezbednosti bilo gde u svetu.

Takođe, pravo na intervenciju međunarodne zajednice (preventivne i prinudne mere) u slučaju „pretnje miru, povrede mira ili aktima agresije” definisano je Poveljom Ujedinjenih nacija ((Ujedinjene nacije, 1945: glava VII). Specijalne mere, u skladu sa Poveljom UN, kao odgovor na ove bezbednosne pretnje su i političke i ekonomske sankcije koje se uvode toj državi koja svesno ugrožava svoje građane. Međutim ove mere imaju kontraefekat, jer dodatno otežavaju i onako težak položaj tog stanovništva. Zato izveštaj *ICISS* akcenat stavlja prvenstveno na vojne intervencije. U izveštaju se takođe ne govori o pravu da se interveniše, nego se insistira na novom pristupu – „odgovornosti da se zaštititi”, koji ima veći nivo obaveznosti.

Komisija u okviru ove ideje razlikuje tri specifične obaveze:

- 1) *odgovornost da se spreči* - odnosi se podjednako i na izvore i na direktne uzroke unutrašnjih sukoba, kao i drugih društveno stvorenih kriza koje ugrožavaju stanovništvo
- 2) *odgovornost da se reaguje* – podrazumeva prinudne mere poput sankcija i krivičnog gonjenja, ali u ekstremnim slučajevima i vojnu intervenciju
- 3) *odgovornost da se obnovi* – da se pruži, pogotovo posle vojne intervencije, puna pomoć u oporavku, obnovi i pomirenju, kao i obraćanju posebne pažnje na uzroke štete koju je intervencija trebalo da ukloni ili zaustavi (*ICISS*, 2001: preambule).

ICISS u svom izveštaju *R2P* razvija i četiri kriterijuma koji se moraju ispuniti kako bi se sprovela vojna intervencija radi zaštite ljudi. Prvo se moraju utvrditi jasna pravila, procesure i kriterijumi za određivanje da li, kada i kako intervenisati. Potom se mora postići legitimitet za vojnu intervenciju kada je neophodna i kada su propali svi drugi pristupi. Sledi neophodnost osiguranja da se vojne intervencije sprovede isključivo radi konkretnog cilja, da budu delotvorne i sprovedene tako da minimizuju ljudske žrtve i institucionalnu štetu. Na kraju, moraju da se eliminišu, gde god je to moguće, uzroci sukoba i povećaju izgledi za trajan i održiv mir (*ICISS*, 2001: 11).

Dakle, izveštaj „Odgovornost da se zaštiti” iz 2001. godine Međunarodne komisije o intervenciji i državnom suverenitetu predstavlja okvir za operacionalizaciju i sužavanje spiska pretnji ljudskoj bezbednosti. U izveštaju *R2P* ovi međunarodni zločini nisu označeni kao „pretnje međunarodnom mi-

ru i bezbednosti” (Ujedinjene nacije, 1945: čl. 39) kako je to formulisano Poveljom UN, nego kao pretnje po ljudsku zajednicu uopšte. Sa druge strane izveštaj *R2P* ide dalje i proširuje spisak pretnji ljudskoj bezbednosti i na propale države (*collapse states*) u kojima je građanski rat ili stanovništvo masovno gladuje ili su prirodne i ekološke katastrofe, a u kojima država ne može da pruži bezbednost građanima (ICISS, 2001:33).

Iako u izveštaju *R2P* odgovori na ove pretnje nisu svedeni samo na vojnu intervenciju, posebno se insistira na ovoj vrsti intervencionizma. Na ovaj način se zaštita ljudskih prava i fizičke sigurnosti građana stavlja ispred suvereniteta država¹⁴, pa je u tom smislu ljudska bezbednost suprotstavljena nacionalnoj bezbednosti.

U osnovi plemenita ideja o stvaranju boljih i bezbednijih uslova za život svih građana sveta je preširoka i neodređena, tako da ju je neophodno suziti kako bi se mogla operacionalizovati u političkom i akademskom smislu.

ICISS je u izveštaju *R2P* sveo pretnje ljudskoj bezbednosti na međunarodne zločine i slabe države u kojima je građanski rat ili u kojoj stanovništvo gladuje ili su to države koje su pogođene prirodnim ili ekološkim katastrofama.

Izveštaj *ICISS*-a izazvao je veliku pažnju akademske zajednice, ali nije ostao nezapažen ni u političkim krugovima. Najbolji dokaz za to je podatak da je 2005. godine, povodom šezdesetogodišnjice Ujedinjenih nacija na kraju zasedanja Generalne skupštine usvojen dokument, čiji se paragrafi 138-139, direktno pozivaju na izveštaj *R2P*. U tom dokumentu se kaže da svaka pojedinačna država ima odgovornost da zaštiti svoje stanovništvo od genocida, ratnih zločina, etničkog čišćenja i zločina protiv čovečnosti. Kako se navodi, države članice su spremne da preuzmu, pravovremenu i odlučnu, kolektivnu akciju kroz Savet bezbednosti, u skladu sa Poveljom UN, uključujući glavu VII, od slučaja do slučaja i u saradnji sa relevantnim regionalnim organizacijama, „ako se pokaže da su mirna sredstva neadekvatna i da državne vlasti ne uspeavaju da zaštite svoje stanovništvo od genocida, ratnih zločina, etničkog čišćenja i zločina protiv čovečnosti”.¹⁵ Generalna skupština je zaključila da međunarodna zajednica treba da reaguje u slučaju „tradicionalnih” međunarodnih zločina pomenutih u izveštaju *R2P*, ali nije pomenula glad i velike prirodne ili ekološke katastrofe kao razlog intervencije. Ova dva razloga su verovatno najvažnija, ali i najkontroverznija u konceptu ljudske bezbednosti, jer na velika vrata uvode (vojni) intervencionizam u „propalim državama”. Zato

¹⁴ Ovo je donekle u suprotnosti sa ciljevima i načelima Ujedinjenih nacija, pogledati Povelju UN > Član 1. i 2.

¹⁵ Videti šire: UN General Assembly (2005): World Summit Outcome 2005, Resolution A/RES/60/1, para 138-140.

se nameće zaključak da je u Generalnoj skupštini UN namerno izbegnuto ovo pitanje kako bi dokument bio usvojen konsenzusom. Ipak, nesporno je da ovaj dokument predstavlja primetan pomak od „prava da se interveniša” ka „odgovornosti da se zaštiti”. Te 2005. godine se činilo da će poslednja deklaracija Generalne skupštine UN i izveštaj *R2P* pored pokretanja veoma plodne debate u akademskoj sredini, inicirati i konkretnije političko-pravne mere. Međutim, aktuelizacija teme ljudske bezbednosti, kroz prizmu *R2P* pristupa, usledila je tek 2009. godine, i to kroz izveštaj Generalnog sekretara Ban Ki-Muna (*Ban Ki-moon*) upućenog Generalnoj skupštini UN-a. Naime, januara 2009. godine predstavljen je izveštaj „Implementiranje Odgovornosti da se zaštiti” (*Implementing the Responsibility to protect*), koji uvodi trostruki pristup: odgovornost države da zaštiti, međunarodnu pomoć i podizanje kapaciteta i pravovremen i odlučan odgovor.¹⁶

U izveštaju *IR2P* iz 2009. godine se naglašava da *R2P* ne podriva, već učvršćuje suverenitet država i ponavlja se odredba iz 2005. godine, po kojoj se pristup odnosi isključivo na pomenuta četiri međunarodna zločina. Ističe se da sva tri dela/pristupa imaju jednaku važnost, te da je „rano upozorenje” ključ za uspešnu implementaciju „odgovornosti da se zaštiti” (United Nations General Assembly, 2009).

Kroz ceo izveštaj Generalnog sekretara provlači se važnost uspostavljanja mehanizama i instrumenata za primenu *R2P* i naglašava se neophodnost razvijanja svesti država o potrebi međusobne saradnje država, kao i učešću međunarodne zajednice u sprečavanju mogućnosti da uopšte i dođe do dela genocida, ratnih zločina, etničkog čišćenja i zločina protiv čovečnosti. A ukoliko se ovi zločini ipak dogode, to povlači pravovremenu i odlučnu reakciju međunarodne zajednice oličene u Organizaciji Ujedinjenih nacija. Krajnji cilj Izveštaja je skraćivanje puta od obećanja do prakse, jer svako odlaganje ili povlačenje prouzrokuje velike ljudske žrtve (United Nations General Assembly, 2009: para 67).

Ujedinjene nacije uviđaju da će zapravo politike država odrediti hoće li pozitivni trendovi uočeni u operacionalizaciji odgovornosti da se zaštiti biti održivi. U Izveštaju se navodi da će države u UN imati spremnog partnera, jer UN kroz svoje organe, agencije, programe i fondove imaju kritične resurse i iskustvo za jedinstven doprinos ostvarenju odgovornosti da se zaštiti. Na kraju se ističe da je naglasak izveštaja „Implementiranje odgovornosti da se zaštiti” na formulisanju zajedničke strategije, te da cilj nije kreiranje novih skupih programa ili radikalno novih pristupa (United Nations General Assembly, 2009: para 68).

---

¹⁶ Videti šire: United Nations General Assembly (2009): *Implementing the Responsibility to protect - Report of the Secretary-General*, A/63/677.

Nesporno je da pristup „odgovornosti da se zaštititi” ima veliku vrednost, ipak ostaje teško primenljiv, a ovakvim izveštajem Generalnog sekretara, *R2P* nastavlja da gubi inicijalnu povezanost sa konceptom ljudske bezbednosti. Jer sekuritizovanjem onih pretnji (genocid, „etničko čišćenje”, kršenje pravila i običaja ratovanja i zločin protiv čovečnosti) oko kojih već postoji konsenzus, a zanemarivanjem bezbednosnih pretnji kao što su: „masovna glad stanovništva i/ili građanski rat kao posledica propasti (kolapsa) države, kao i ogromne prirodne ili ekološke katastrofe, sa kojima ta država ne želi ili nije u stanju da se nosi ili traži pomoć, a podrazumevaju veliki gubitak ljudskih života ili mogućnost da do tih gubitaka dođe” (ICISS, 2001:33), praktično se udaljavamo od osnovne ideje koja je i pokrenula razvijanje koncepta ljudske bezbednosti. Inicijalna ideja antropocentričnog koncepta bezbednosti je rešavanje problema ljudi i ljudskih zajednica gde god je pomoć potrebna, što podrazumeva pomoć i intervenciju i u slučajevima masovne gladi, građanskog rata, prirodne ili ekološke katastrofe, sa kojima ta država ne želi ili nije u stanju da se nosi. Zato ovi uslovi za intervenciju u skladu sa izveštajem *R2P* pod veliki znak pitanja stavljaju suverenitet i političku nezavisnost malih država, kojima pomoć može biti nametnuta, pa upravo ovo predstavlja ključni razlog zbog kojeg operacionalizacija koncepta ljudske bezbednosti ne ide u ovom smeru.

Ka operacionalizaciji koncepta ljudske bezbednosti

Kako bi se ljudska bezbednost kao suštinski antropocentričan pristup bezbednosti zaista mogla i praktikovati, neophodno je njene maglovite granice jasnije odrediti. Pravi test vrednosti svakog koncepta je mogućnost njegove praktične primene. Kako bi se neki koncept primenio mora se operacionalizovati. To je posebno teško sa konceptom ljudske bezbednosti, jer se na putu primene ljudska bezbednost suočava sa nekoliko izazova.

Prvo, da bi nešto mogli da primenimo, moramo znati šta je to. Saglasnost oko definicije ljudske bezbednosti ne postoji, a bez definicije, mogućnost adekvatne implementacije nekog koncepta je drastično smanjena.

Drugo, teroristički napadi 11. septembra 2001. godine izazvali su nezapamćeni potres i dalekosežne posledice. Kako je Džon Luis Geddis (*John Lewis Gaddis*) primetio da se „nisu samo kule bliznakinje srušile 11. septembra 2001. godine, već i neke od fundamentalnih pretpostavki međunarodne, nacionalne i pojedinačne bezbednosti” (Gaddis, 2004:80). Ovaj događaj postavio je nedržavne aktere i asimetrične pretnje u centar bezbednosne problematike, a država se ponovo pozicionirala kao primarni referentni objekt bez-

bednosti. Prihvatili mi to viđenje ili ne, nesporno je da je ceo pokret oko ljudske bezbednosti utihnulo terorističkim napadima na Njujork i Vašington 2001. godine. Ipak, na duže staze to ne mora mnogo da znači, jer na ovakav razvoj događaja možemo da gledamo kao na privremen otklon iz antropocentričnog pristupa bezbednosti.

Treći i možda ključni izazov u operacionalizaciji koncepta je pitanje ko je odgovoran za pružanje ljudske bezbednosti?

Iako je ljudska bezbednost antropocentričan koncept, to samo znači da je čovek kao pojedinac centralni objekat zaštite, ali ne implicira da je država suvišan i nepotreban akter. Ljudska bezbednost jeste zamišljena kao bezbednost koju ljudi treba da obezbede ljudima, međutim tako zamišljen sistem, pri postojećoj konstelaciji stvari na lokalnom, državnom i međunarodnom nivou, predstavlja teško ostvarivu ideju. Bez obzira na referentni objekat (pojedinac, društvena zajednica, država ili međunarodni sistem) država o(p)staje kao primarni provajder bezbednosti. Ipak nisu sve države jednake u političkom, ekonomskom i vojnom smislu. Neke države su toliko jake da mogu ne samo svoju, nego i bezbednost drugih država da ostvaruju kroz međunarodne organizacije ili međunarodne intervencije. Upravo zbog ovoga se za koncept ljudske bezbednosti vezuju određene kontroverze.

Međutim, bez obzira da li će kao provajderi ove vrste bezbednosti pojavljivati države ili međunarodna zajednica, da li će se ljudska bezbednost sprovesti u okviru proširenog koncepta nacionalne bezbednosti ili će se ostvarivati međunarodnim (ekonomskim/vojnim) intervencijama, nesumnjivo pozitivan doprinos bi mogao da bude ako bi se u bezbednosnim kalkulacijama vodila briga i o običnom čoveku. Zato upravo u ovoj mogućnosti treba sagledavati pozitivan doprinos koncepta ljudske bezbednosti.

Zaključak

Izveštaju *R2P* upućuju se ozbiljne etičke i političke zamerke, po kojima ova doktrina predstavlja suptilan način da se slabim (propalim) državama ukine suverenitet i politička nezavisnost, pa nas ovaj izveštaj navodi da se zapitamo da li je reč samo o „starom vinu u novoj čaši” koji bi svojom milozvučnom retorikom trebalo „opije” javnost i skrene pažnju sa sumnje da se možda radi o nekoj vrsti hegemonističke doktrine u čijoj osnovi nisu humanistički ideali, već iskonska borba država za uvećanje moći i poboljšanje svog konkurentskog položaja u međunarodnom sistemu.

Izveštaj *R2P* ima više lica. Koje će lice čitalac (npr. pojedinac, nevladina organizacija, država ili UN) videti, zavisi od njegovih interesa. Slabe dr-

žave vide pretnju po sopstveni suverenitet, jake države mogu videti prostor za „širenje svoje sfere uticaja”, dok nevladine organizacije koje se bave ljudskim pravima u Izveštaju mogu da pozdrave prioritizaciju (premoć) ljudskih prava i sloboda nad suverenitetom države.

Praktični i intelektualni doprinos doktrine „Odgovornost da se zaštititi” je što u bezbednosnim kalkulacijama uvažava i interes običnog čoveka. Iako ljudska bezbednost kao javno dobro konstituiše odgovornost države, u isto vreme zahteva od čoveka (pojedince) da postane aktivniji akter bezbednosti. Pojedinaac ima sposobnost da identifikuje problem i ponudi rešenje. Uprkos tome, u međudržavnim odnosima i međunarodnim organizacijama, gde se donose odluke, pojedinac nije prisutan, pa u skladu sa tim i ne odlučuje.

Stvaranjem korpusa normativa za zaštitu ljudskih prava, koja čine jezgro ljudske bezbednosti i poslednjim unapređenjem koncepta ljudskog razvoja, svet je uvideo da „bezbednost mora da bude osmišljena na osnovnom nivou pojedinačnog ljudskog bića, da bi imala smisla na međunarodnom nivou” (McSweeney, 1999:25). Međutim, sve dok glavni zagovarači koncepta ljudske bezbednosti, poput *UNDP*-a, budu promovisali preširoke, neprecizne i implentaciono neupotrebljive definicije, ljudska bezbednost će ostati samo dobra ideja, bez izgleda za značajnijom heurističkom i praktičnom vrednošću. Zato bi fokus političke i akademske zajednice trebalo da bude na operacionalizaciji i praktičnom uobličavanju koncepta ljudske bezbednosti, pa izveštaj *R2P* u tom smislu predstavlja važan primer.

Literatura:

1. Amouyel, Alexandra (2006): What is Human Security?, *Human Security Journal*-April, pp. 10 – 21.
2. Bajpai, Kanti (2000): *Human Security: Concept and Measurement*, Kroc Institute Occasional Paper #19:OP: 1. August, pp. 1 – 59.
3. Bajpai, Kanti (2000): *The Idea of a Human Security Audit*, Joan B. Kroc Institute Report 19.
4. Berger, Mark T. (2003): *The Battle for Asia: From Decolonization to Globalization (Asia's Transformations)*, Routledge, London.
5. Birmingham, David (1995): *The Decolonization Of Africa*, Routledge, London.
6. Booth, Ken (1991): Security and Emancipation, *Review of International Studies*, No 17., pp. 313 – 326.
7. Booth, Ken (2005): *Critical Security Studies and the Study of World Politics*, Lynne Rienner Publisher, London .

8. Buzan, Barry (1991): *People, states, and fear: An Agenda for International Security Studies in the Post-Cold War Era*, Lynne Reinner Publishers, Boulder, Colorado.
9. Glušac, Luka (2010): Humanitarne intervencije u konceptu ljudske bezbednosti, *Bezbednost Zapadnog Balkana*, br. 16, str. 80 – 92.
10. Gupta, Sanjeev; Clements, Benedict; Bhattacharya, Rina; Chakravarti, Shamit (2002): The Elusive Peace Dividend, *Finance and Development*, Vol 39 No 4.
11. John L. Gaddis (2004): *Surprise, Security and the American Experience*, Harvard University Press, Cambridge, MA.
12. Kagan, Robert (2008): *The Return of History and the End of Dreams*, Alfred A. Knopf, New York.
13. McSweeney, Bill (1999): *Security, Identity and Interests: A Sociology of International Relations*, Cambridge University Press, Cambridge.
14. Owen, Taylor (2004): Human Security – Conflict, Critique and Consensus: Colloquium Remarks and a Proposal for a Threshold-Based Definition, *Security Dialogue*, Vol 35 No 3., pp. 373 – 387.
15. Paris, Roland (2001): Human Security - Paradigm Shift or Hot Air?, *International Security*, Vol 26 no 2., pp. 87 – 102.
16. Simić, Dragan (1993): *Pozitivan mir*, Arhiv Kljajić, Beograd .
17. Tadjbakhsh, Shahrbanou (2005): *Human Security: Concepts and Implications with an Application to Post-Intervention Challenges in Afghanistan*, Etudes du CERJ, No. 117-118, September, pp. 1 – 77.
18. Tadjbakhsh, Shahrbanou; Chenoy, Anuradha M. (2007): *Human Security: Concepts and Implications*, Routledge, London.
19. Winslow, Donna J. (2004): *Human security in Globalization, Armed Conflict and Security*; edited by Alessandro Gobbi, Militararu Centre for Strategic Studies – Rome, pp. 255 – 279.

Dokumenti:

1. Government of Canada - Department of Foreign Affairs and International Trade (2000): Freedom from fear - Canada's foreign policy for human security
2. ICISS (2001): The Responsibility to Protect; *The International Development Research Centre*
3. International Military Tribunal (1945): Nuremberg IMT-Statute
4. Ujedinjene nacije (1945): Povelja UN
5. Ujedinjene nacije (1993): Statut Međunarodnog krivičnog suda za bivšu Jugoslaviju
6. United Nations (1994): Statute of the International Tribunal for Rwanda
7. United Nations (1998): Rome Statute of the International Criminal Court
8. United Nations - General Assembly (2004): A More Secure World: Our Shared Responsibility, A/59/565
9. UNDP (1993): Human Development Report

10. UNDP (1994): Human Development Report
11. UNDP (1995): Redefining Security: The Human Dimension, Current History 94
12. UNDP (2003): Redefining Security: The Human Dimension
13. UN General Assembly (2005): World Summit Outcome 2005, Resolution A/RES/60/1, October 24.
14. United Nations General Assembly (2009): Implementing the Responsibility to protect - Report of the Secretary-General, A/63/677

Perspectives of the Human Security Concept

Summary: Development of the human security concept and setting the individual in the center of security calculations produce the shift in the contemporary security studies. As the human security concept is not precisely defined and bounded, its heuristic value is minimal. Therefore, authors seek to narrow and operationalize the concept in order to enhance its theoretical and practical value. The first step in right direction was „Responsibility to Protect” report from 2001, which was actualized with „Implementing the Responsibility to Protect” Report by the United Nations Secretary-General Ban Ki-moon in 2009. The paper will point out that the value of R2P is that its taking into the account the interest of a human and its rights in security calculations. Nevertheless, that in the same time brings the controversy that R2P presents a kind of hegemonic doctrine based not on humanistic ideals, but an attempt to limit the sovereignty and political independence of weak states.

Key words: security concept, human security, Responsibility to Protect, R2P, Implementing the Responsibility to Protect, operationalization of the human security.